

ANTONI DALMASES AMB JOSEP MASSOT I MARIA PAREDES

Hi ha converses que són autèntiques lliçons magistrals amenes i divertides que no us cansaríeu mai d'escoltar. Josep Massot i Muntaner és una d'aquelles persones que tenen l'especial encant de reunir infinites dosis de saviesa i humor que relliguen el diàleg i fan que el rellotge sigui una nosa, que desaparegui la noció del temps i, a l'hora del comiat, sempre sàpiga greu haver d'acabar un diàleg que ha resultat intel·ligent i àgil, fecund i distès.

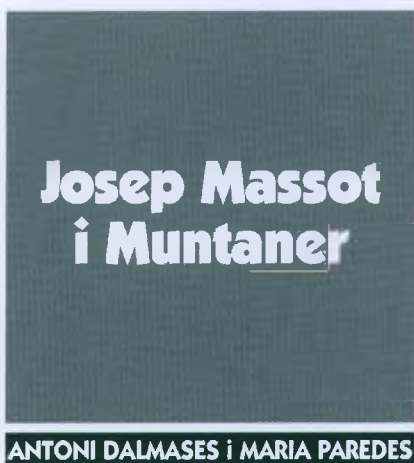
Passar al paper una conversa amb Josep Massot és molt difícil, perquè transmetre per escrit i reduir a l'espai d'unes poques pàgines la profunda autèntica senzillesa dels savis és pràcticament impossible.

Aquestes ratlles són, doncs, només, el breu resum d'una tarda amb Josep Massot i Muntaner, monjo de Montserrat nascut a Palma de Mallorca, Creu de Sant Jordi, director de l'editorial Publicacions de l'Abadia de Montserrat i de quatre (4!) revistes *Serra d'Or*, *Llengua i Literatura*, *Randa i Estudis de llengua i Literatura catalanes* (fins fa tres anys també de *Studia Monastica*), que, a més, porta a terme l'edició dels *Materials de l'Obra del Cançonero Popular de Catalunya*, que ha escrit una ingent quantitat de llibres sobre la guerra civil espanyola i que es defineix com a historiador, filòleg, folklorista i lingüista, en un conjunt que ell afirma que "no és pas contradictori, sinó harmònic".

Explica'ns una mica el procés personal que et porta a fer aquesta quantitat ingent de treballs, que fan que semblis un home del renaixement.

No exagereu! Jo vaig fer la carrera de filologia romànica a la Universitat de Barcelona i als aleshores clandestins Estudis Universitaris Catalans, on vaig estudiar llengua i literatura catalanes amb Ramon Aramon, Joaquim Molas i una persona que fou el meu mestre en qüestions d'edició, Josep Ma. Casacuberta, de l'Editorial Barcino. Entre els meus companys i amics hi havia Jaume Vidal Alcover i Antoni Comas.

A part la qüestió religiosa, segurament la més important, és clar, quan i per què decidires entrar precisament a Montserrat, tu que sembla que tenies molt clar el teu camí d'investigador i d'intel·lectual?

Vaig entrar a Montserrat als 20 anys i tenia molt clar que havia de ser a Montserrat, no em vaig plantejar mai "triar" entre d'altres ordes. Quan feia tercer a la Universitat ja hi tenia amics i em van interessar, des del primer moment, l'estil de vida, la dedicació, els treballs i el catalanisme que es vivia allà. Per això vaig deixar les classes que impartia a la Facultat i un lectorat a Liverpool de literatura castellana i catalana.

Però no ho deixares pas tot...

No, no. Vaig acabar els estudis l'any 1970, el darrer curs el vaig fer des de Montserrat, on també estudiava les carreres de Filosofia i Teologia. En acabar vaig anar alguns semestres a Alemanya a estudiar la llengua i a donar alguns cursos a Suïssa, Tübinga, Estrasburg i Múnich. Jo havia fet la meva tesina sobre "la cultura popular a Mallorca" i començava la meva tesi per ampliar el mateix tema. Tot plegat ho simultanejava amb classes a la Universitat de Barcelona de literatura medieval i literatura tradicional; allí tenia molt bons alumnes (Vicenç Simbor, Joan Mas i Vives, Albert Rossich, Margalida Tomàs...) que després han seguit treballant i investigant. Però vaig haver-ho de deixar al cap de tres cursos, per qüestions de salut i de feina a Montserrat.

Com va ser que et feres càrrec de l'editorial?

L'any 1971 el Pare Abat m'havia demanat que estudiés les possibles formes de revitalitzar l'editorial (PAM) i després m'encarregà que posés en pràctica les meves propostes i que em dediqué a fer classe als companys del monestir, els primers anys de llatí i després també de metodo-

logia de treball científic i de literatura catalana, espanyola i universal, per la qual cosa vaig haver d'abandonar la tesi i les altres feines.

Així que no ets doctor... Però ho seràs aviat, oi? I "Honoris Causa"... Sí, fa poc que han fet la proposta a la Universitat de les Illes Balears... **I seràs "Doctor Honoris Causa" per la Facultat d'Història, que només és una de les teves branques. Com arribes a treballar en història i, sobretot, com és que et dediques al tema de la Guerra Civil?**

És una altra llarga història! L'any 74, Max Cahner em demana de començar una revista sobre temes de Mallorca, *Randa*, que actualment segueix endavant. Jo havia trobat a la Biblioteca de Montserrat una carta inèdita de Georges Bernanos, que passà un temps a l'illa en els anys de la Guerra Civil i vaig pensar de publicar-la. Per situar el document vaig fer un *status questionis* sobre la Guerra Civil a Mallorca i em vaig trobar fent una síntesi sobre aquest tema que desembocà en el llibre *La guerra civil a Mallorca*. Des de llavors que van sortint coses i per això continuo treballant-hi, perquè el tema és d'un abast molt ampli; sota la història hi ha la repressió de les llengües, la literatura, les conseqüències socials, la política internacional (els italians a Mallorca, per exemple) que fa que durant la 2a. Guerra Mundial l'illa fos

«Vaig entrar a Montserrat als 20 anys i tenia molt clar que havia de ser a Montserrat, no em vaig plantejar mai "triar" entre d'altres ordes»

un lloc estratègic per a França, Itàlia i Alemanya, que, fins i tot, s'havien plantejat envair-la...

La Guerra Civil és un tema apassionant, però creus que és un tema prou estudiat? Interessa, avui, encara?

Actualment hi ha moltes publicacions sobre aquest tema, però la majoria són molt superficials. Cal fer estudis seriosos, interpretant correctament

les fonts i desterrar, definitivament, l'òptica franquista. També cal revisar els manuals "clàssics", com el d'Hugh Thomas, car les noves informacions que coneixem ens hi fan descobrir molts errors. Pel que fa a l'interès penso que ha minvat, en un cert sentit: se n'ha parlat molt i això rebaixa l'interès. A més, es van morint els protagonistes. Però hi ha un interès creixent envers el franquisme; recentment s'han publicat estudis molt seriosos sobre el tema, com el de Paul Preston.

Tu que ho has estudiat a fons, estaries d'acord amb Pere Quart que l'anomenava "guerra d'agressió contra Catalunya"?

Sí, hi havia un important component anticatalanista, que els anomenats "catalans de Franco" no van saber veure fins anys més tard, però hi era: és indubtable.

I aquesta especialització, tots aquests llibres i estudis sobre la Guerra Civil, com lliguen amb l'obra del Cançoner? Perquè és per l'Obra del Cançoner popular de Catalunya, que et concediren el premi de la Generalitat el 1997. Després del tema de la Guerra Civil et dediques al Cançoner?

No, el *Cançoner* era abans! El que passa és que hi torno de manera inesperada. Jo tinc la sort de tenir relació personal molt directa amb aquesta

«Hi ha un interès creixent envers el franquisme; recentment s'han publicat estudis molt seriosos sobre el tema»

obra. El meu avi, Josep Massot i Planas, havia recollit molts testimonis i textos del *Cançoner popular de Mallorca* i el meu pare, quan jo tenia 16 anys, em demanà que l'ajudés a recopilar el que l'avi havia iniciat. Aleshores, anys més tard, a Montserrat apareixen els papers del cançoner de Marià Aguiló i, quan jo era secretari de l'AILLC (Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes), aquesta Associació inicià la recuperació dels papers que el

senyor Patxot volia que quedessin a Montserrat.

Qui era el senyor Patxot?

El sr. Patxot fou un mecenes i protector de la cultura catalana en temps de la Dictadura de Primo, col·laborador de l'IEC i creador del *Cançoner Popular de Catalunya*, que començà a publicar-se l'any 1923. Després de la guerra es negà sempre que els seus papers anessin a parar a cap institució oficial, mentre visqués Franco. Per això els seus néts, fa uns anys, ho donaren a Montserrat seguint les indicacions d'aquell mecenes, i ara ho editem...

Recuperes, doncs, una obra antiga?

Sí, perquè crec que cal editar-la. Els papers són vells i, alguns, força deteriorats. A més són importants, perquè és un arxiu riquíssim que ha d'estar a l'abast de tothom sense el perill que es malmetin. Cada any en surt un volum i la Generalitat ajuda a la publicació. Abans de la guerra n'havien sortit tres volums i, de moment, nosaltres hem tret els catàlegs, la història del cançoner (que són els volums 4 i 5) i, a partir del 6 prenem les memòries com sortien abans de la guerra, que són els escrits de les persones que anaven per les comarques a recollir cançons. Ja ha sortit el 7, de seguida sortirà el 8 i, segurament, n'hi haurà dos més.

Deixem de banda, si és possible, encara que només ens hi haguem acostat una mica, el Josep Massot historiador, folklorista i filòleg i parlem del Josep Massot director de Serra d'Or, que, encara que sembli mentida, són el mateix. Quants lectors té, la revista? Quina mena de públic té?

– D'exemplars de *Serra d'Or* se'n venen uns quants milers, a tot el món. La revista té un públic fidel, però té el problema, com totes les revistes, de la renovació de subscriptors. Aquesta és la nostra fita els darrers anys: cercar noves fórmules per captar nous lectors. Pel que fa al nostre públic, està format, bàsicament, per persones d'un nivell intel·lectual sòlid, encara que nosaltres voldríem arribar a tothom qui s'interessés per la cultura catalana.

El nombre de lectors augmenta o disminueix, en els darrers anys?

– Després de la mort de Franco van minvar les vendes a causa de la pro-

liferació de revistes en català, però ara s'estan recuperant els subscriptors. Això és important i indica la vitalitat d'una revista que farà 40 anys. Per a l'abril de 1999 es prepara una exposició al Museu d'Història de Catalunya que durà el títol de "500 anys de la primera impremta a Montserrat" i que commemora un fet gairebé únic al món: la pervivència, durant tants anys, d'una impremta que publica des del mateix lloc: el monestir.

Es nota la "normalització" dels estudis de Filologia catalana i l'escolarització dels darrers anys, en la revista?

(Somriu, negant amb el cap) No es nota gaire, això, enlloc. Però és cert que les ja nombroses promocions de filòlegs catalans han fet augmentar el nombre de col·laboradors i la correcció dels textos.

I heu notat algun canvi, en els darrers anys, en la incidència de la revista sobre la societat a la qual va dirigida?

La cultura catalana està estancada. Tenir lleis que no serveixin perquè les coses vagin endavant és com si no n'hi hagués.

«La cultura catalana està estancada. Tenir lleis que no serveixin perquè les coses vagin endavant és com si no n'hi hagués»

Parlem de l'editorial. PAM és una empresa que, sembla evident, no pretén "fer negoci" com la resta de cases editores. Com us ho feu per tirar endavant?

Nosaltres intentem fer una labor de suplència de llibres que altres editorials no volen fer, fem molts llibres "universitaris" i científics, aprofitant totes les ajudes institucionals possibles: Departament de Cultura de la Generalitat, Ministerio, etc. i a través de coedicions amb la UB, la UAB, la UIB, etc.

I editeu exclusivament en català. Això demostra que és possible aguantar amb les edicions en la nostra llengua?

Per fer un gran negoci, no.

PAM edita moltes col·leccions que abasten diferents camps d'investigació, seguiu alguns criteris de selecció? I quins són els llibres que més es venen?

Com a director, vaig continuar amb la literatura religiosa, amb la literatura infantil i juvenil -ara hi ha molta competència, en aquest camp-. Després va venir la "Biblioteca Serra d'Or", la "Biblioteca Abat Oliva" i, a poc a poc, gairebé hem monopolitzat les publicacions més especialitzades sobre temes filològics, literaris i, en algun cas, històrics. Pel que fa a les vendes, els llibres que surten més són les Guies de Montserrat en diversos idiomes, els llibres de text -sobretot el nou mètode de pedagogia musical del pare Ireneu Segarra-, els llibres religiosos... Els nostres "best-sellers" són els 100.000 exemplars del Nou Testament i els 40.000 de "La joia d'envellir" de Jacques Leclercq.

Què n'opines, com a editor, de la política del "suport genèric", que tantes vegades s'ha discutit?

Vaig ser un dels culpables de l'existència del suport genèric. És bàsica, aquesta política d'ajuts, perquè el món editorial català tiri endavant.

«Els nostres "best-sellers" són els 100.000 exemplars del Nou Testament i els 40.000 de "La joia d'envellir" de Jacques Leclercq»

PAM edita, també, una revista infantil, *Tretzevents*, poc coneguda pel gran públic. S'ha notat l'escolarització en català en la demanda o el tiratge?

Anem guanyant subscriptors, sobretot després de la darrera etapa de dinamització que la directora, la Montse Ginesta, ha posat en marxa amb una aposta de qualitat que el públic valora.

Dirigir una editorial i diverses revistes és un lloc d'observació privilegiat dels moviments culturals i els fets laterals que els afecten. Una de les coses que deus poder veure és com escriu, la gent, avui. El nivell ha millorat?

Tot és relatiu. El nivell mitjà ha millorat, però és evident que un títol de llicenciatura no assegura res. Com arreu, també al nostre país els temes ortogràfics, gramaticals i de correcció en general estan una mica oblidats.

En un moment de la conversa has dit que la cultura catalana està estancada. En el camp cultural també existeix l'endogàmia habitual en determinats cercles del país?

Això ho trobem, malauradament, a tot arreu. Sempre hi ha persones que intenten pujar insistentment: és innegable que n'hi ha, d'endogàmia, i molta. Una de les conseqüències d'aquest fet és l'allau de publicacions en català i en castellà: a la nostra cultura el paper escrit pesa molt i tothom vol que li publiquin -a vegades per necessitats de currículum acadèmic- allò que ha escrit.

Com a director de PAM, què en penses de les "noves tecnologies"? Afectaran l'edició en paper? Canviarà el tipus de lector?

Estem en un moment de renovació incessant: la manera de fer, d'imprimir les revistes i els llibres evoluciona constantment i -fenomen curios- es llegeixen menys llibres, encara que hagi pujat el sostre de lectors... Malgrat les noves tecnologies, penso que el llibre en suport paper se seguirà mantenint.

«Estem en un moment de renovació incessant: la manera de fer, d'imprimir les revistes i els llibres evoluciona constantment»

Una última pregunta "capciosa": creus que una llengua fa una nació?

Una llengua hauria de fer una nació.

Ha estat una conversa intensa, apassionant i productiva, encara que això que el lector té al davant només en sigui una mostra superficial i pobra, en la qual resulta impossible de recollir tot el que ens ha dit, així com també el to de veu, els gestos, les mirades expressives i els silencis plens de complicitats. Tenim la impressió d'haver entrat una estona en l'univers ric i viu de la cultura a través de l'amistós diàleg amb un home savi, tot i que només n'hem pogut mostrar les puntes de l'iceberg. Ja és fosc, però el temps ha passat molt de pressa i tenim la impressió d'haver-n'hi robat massa, privant-lo de dedicar-se a alguna de les múltiples feines que sempre té entre mans. Donem les gràcies a Josep Massot i Muntaner pel seu treball i per la magnífica lliçó d'humanisme i d'humanitat que ha estat aquesta conversa.

JAUME CODINA I PONT
ADMINISTRADOR DE FINQUES
Concepció, 25, 1r. - 08202 SABADELL
Tels. 93 726 03 45 - 93 727 33 01

Grup A Títol 412
Sant Quirze, 11 • Tel. 93 725 62 99 •
SABADELL

ALTA SASTRERIA
DE LUXE
Plaça Sant Roc, 5
Tel. 93 725 59 29 - Sabadell